

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ХОРТИЦЬКА
НАЦІОНАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА АКАДЕМІЯ»
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА Й ДИДАКТИЧНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО УМОВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Виконала студентка: _____ 4 _____ курсу _____
освітньо-професійна програма Соціальна педагогіка
спеціальність _____ 231 Соціальна робота
(шифр і назва спеціальності)

М. О. Федусенко

(ініціали та прізвище)

Керівник _____ доцент кафедри соціальної роботи,
к. пед. н. Червоненко К. С.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент _____ доцент кафедри спеціальної освіти та психології
Хортицької національної академії,
к. псих. н. Кудінова М. С.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота «Соціально-психологічна й дидактична адаптація студентів-першокурсників до умов дистанційного навчання у закладі вищої освіти»: 63 с., 2 рис., 3 табл., 47 джерел, 1 додаток.

Об'єкт дослідження – соціально-психологічна й дидактична адаптація студентів-першокурсників.

Предмет дослідження – процес соціально-психологічної й дидактичної адаптації студентів-першокурсників до умов дистанційного навчання.

У процесі дослідження використано методи: *теоретичні*: аналіз літератури, з метою визначення стану розробленості проблеми; систематизація та узагальнення для уточнення поняття «адаптація», розкриття її видів та особливостей; *емпіричні*: констатувальний експеримент – з метою визначення рівнів соціально-психологічної (методика діагностики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонда) й дидактичної адаптованості («Самооцінка адаптивності» (методика С. Болтівця)) та аналіз отриманих результатів.

У роботі розглядається проблема соціально-психологічної і дидактичної адаптації студентів-першокурсників. Проаналізовано наукову літературу з проблеми адаптації студентів-першокурсників; визначено особливості та засоби адаптації студентів-першокурсників до умов дистанційного навчання у закладі вищої освіти; досліджено рівні соціально-психологічної й дидактичної адаптованості студентів-першокурсників; розроблено програму адаптації студентів-першокурсників до умов дистанційного навчання у закладі вищої освіти.

Результати дослідження пройшли апробацію на IV Міжнародній конференції «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного стану» та Всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференції «Запровадження інноваційних освітніх практик як засіб підвищення якості національної освіти».

АДАПТАЦІЯ, СТУДЕНТИ-ПЕРШОКУРСНИКИ, ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ, ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ

ВСТУП

Тривала світова пандемія COVID-19 та активні військові дії на території України сприяли трансформації системи вищої освіти у змішаний та дистанційний формат, який передбачає впровадження в освітній процес нових інформаційно-комунікативних технологій й інноваційних засобів навчання, зміну системи традиційної взаємодії й комунікації всіх його учасників.

Такі зміни спровокували виникнення у всіх суб'єктів освітньої діяльності різноманітних проблем, пов'язаних з необхідністю швидкої адаптації до нових умов дистанційного навчання. Особливо важким виявився адаптаційний період у дистанційному форматі для студентів-першокурсників, перед якими постала низка проблем: знижена мотивація до навчання; несформованість навичок до самоорганізації, самоконтролю та саморегуляції; збільшення загального навантаження; відсутність навичок використовувати інформаційні технології; дезорієнтація в інформаційно-довідкових ресурсах закладу освіти; відсутність «живого» спілкування та досвіду освоєння нової ролі «студента»; обмеженість контактів з одногрупниками тощо.

Успішна адаптація студентів-першокурсників виступає запорукою ефективного процесу оволодіння майбутньою професією, в той же час, наслідками дезадаптації можуть стати зниження активності у навчанні, різноманітні розлади поведінки, ставлень, відношень, які стануть на заваді становленню майбутнього компетентного фахівця в даних умовах середовища.

Аналіз наукової літератури щодо вивчення проблеми адаптації студентів до умов дистанційного навчання, демонструє, що означений феномен займає провідне місце у дослідженнях зарубіжних та українських вчених: Ф. Бівер, Н. Богданової, Н. Бороденко, Я. Волошіної, К. Келлі, Л. Кібенко, Р. Клайн, Л. Ключко, М. Левченко, Ю. Мельник, Л. Науменко, В. Прибилової, З. Ржевської-Штефан, К. Салти, Н. Скрипника, С. Феденько, А. Форостян, Н. Харченко, Т. Шаповалової та ін.

Зроблені науковцями висновки зосереджують увагу на думці, що здобуття освіти в дистанційних умовах може негативно впливати на адаптацію та соціалізацію студентів-першокурсників, тому перед фахівцями закладу вищої освіти постає завдання в створенні сприятливих умов для їх гармонійної адаптації з використанням відповідних засобів, методів й форм, що допоможуть попередити дезадаптацію в нових соціальних умовах.

Виходячи з вищезначеного, представляється актуальним і доцільним здійснення наукового дослідження на тему: «Соціально-психологічна й дидактична адаптація студентів-першокурсників до умов дистанційного навчання у закладі вищої освіти».

Об'єкт дослідження: соціально-психологічна й дидактична адаптація студентів-першокурсників.

Предмет дослідження: процес соціально-психологічної й дидактичної адаптації студентів-першокурсників до умов дистанційного навчання.

Мета дослідження: теоретико-експериментальне дослідження процесу соціально-психологічної й дидактичної адаптації студентів-першокурсників; розробка програми адаптації студентів-першокурсників до умов дистанційного навчання у закладі вищої освіти.

Для досягнення визначеної мети поставлено такі **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми адаптації студентів-першокурсників.
2. Визначити особливості та засоби адаптації студентів-першокурсників до умов дистанційного навчання у закладі вищої освіти.
3. Дослідити рівні соціально-психологічної й дидактичної адаптованості студентів-першокурсників.
4. Розробити програму адаптації студентів-першокурсників до умов дистанційного навчання у закладі вищої освіти.

Для вирішення завдань та досягнення поставленої мети використано такі **методи дослідження:**

– *теоретичні*: аналіз наукової літератури, з метою визначення стану розробленості та перспектив досліджуваної проблеми; систематизація та узагальнення для уточнення понять «соціально-психологічна адаптація», «дидактична адаптація», розкриття особливостей та визначення ефективних засобів адаптації студентів-першокурсників до умов дистанційного навчання у закладі вищої освіти;

– *емпіричні*: констатувальний експеримент – тестування з метою визначення рівнів соціально-психологічної (методика діагностики соціально-психологічної адаптації К. Роджерс та Р. Даймонд) й дидактичної адаптованості студентів-першокурсників («Самооцінка адаптивності» (модифікований варіант методики С. Болтівця)) та аналіз отриманих результатів.

Апробація дослідження. Основні положення дослідження доповідалися та обговорювалися на IV Міжнародній конференції «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного стану» (13–14 квітня 2023 року, м. Запоріжжя) та Всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференції «Запровадження інноваційних освітніх практик як засіб підвищення якості національної освіти» (29 листопада 2022 року, м. Харків).

Публікації. Результати дослідження висвітлено у 2 публікаціях автора:

1. Федусенко М., Червоненко К. До проблеми адаптації студентів-першокурсників до навчання у закладах вищої освіти. *Запровадження інноваційних освітніх практик як засіб підвищення якості національної освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 29 листопада 2022 р.). Харків : ХГПА, 2022. С. 405–407.

2. Федусенко М. Адаптація студентів-першокурсників до умов дистанційного навчання у закладі вищої освіти. *Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу* : збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (м. Запоріжжя, 13-14

травня 2023 р.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2023.

Структура бакалаврської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (47 позицій, з них 2 – іноземною мовою), 2 рисунків, 3 таблиць, 1 додатку. Загальний обсяг роботи становить 63 сторінки, з яких основний текст – 46 сторінок.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дозволили нам сформулювати наступні висновки:

1. Результати теоретичного аналізу соціально-педагогічної і психологічної літератури дозволили визначити зміст та сутність феномену «адаптація студентів-першокурсників» як складного процесу інтеграції у нове соціальне середовище, що передбачає засвоєння й відтворення відповідних норм, цінностей та ролей, побудову нових соціальних відносин з метою гармонійного співіснування та налагодження ефективної взаємодії з учасниками освітнього процесу закладу вищої освіти. Визначено, що для студентів-першокурсників значущими виступають соціально-психологічна та дидактична адаптації, спрямовані на формування мотивації та готовності до опанування різноманітними формами та методами навчально-професійної діяльності у новому соціальному середовищі, перебудову самосвідомості, формування власної моделі особистості у новій ролі студента.

2. Здійснено дослідження особливостей адаптації студентів-першокурсників до умов дистанційного навчання у закладі вищої освіти та визначено основні труднощі пов'язані зі зміною їх соціального статусу, соціальної ролі, формату навчання, недостатністю особистого спілкування між викладачем та студентом, відсутністю «живого» спілкування з одногрупниками, недостатньою сформованістю мотивації до навчання, збільшенням навантаження, проблемами з самоорганізацією діяльності та оволодінням новими її видами, відсутністю або недостатністю орієнтації в основних організаційних питаннях щодо дистанційного освітнього процесу, неготовністю користуватися освітніми платформами, Google додатками, відеоконференціями, соціальними мережами, загальними спільнотами тощо.

Ефективними засобами профілактики дезадаптації визначені індивідуальні та групові зустрічі з психологом та соціальним педагогом; організований

кураторський супровід, а також різноманітні тренінгові заняття, зустрічі, бесіди, адаптовані до умов дистанційної взаємодії тощо.

3. Дослідження рівнів адаптованості студентів-першокурсників відбувалося за двома основними критеріями: соціально-психологічним і дидактичним. Показниками дидактичного критерію визначено: готовність до засвоєння нових навчальних норм та вимог, вміння раціонально розподіляти час на відпочинок та навчання, використовувати навчальну допомогу, готовність до самоорганізації власної навчальної діяльності, працездатність. Показниками соціально-психологічного критерію стали самосприйняття, усвідомлення себе частиною студентського колективу, розширення кола спілкування, готовність прийняти інших, емоційна комфортність, інтернальність. В якості діагностичного інструментарію обрано методiku діагностування соціально-психологічної адаптації К. Роджерса і Р. Даймонда і тест «Самооцінка адаптивності» (модифікований варіант С. Болтівця). До дослідження були залучені 15 студентів-першокурсників першого (бакалаврського) рівня спеціальності 231 Соціальна робота освітня програма «Соціальна педагогіка» комунального закладу вищої освіти «Хортицької національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради. Результати дослідження адаптованості першокурсників показали, що в цілому їх адаптація відбувається гармонійно, проте дистанційний формат навчання викликає певні труднощі в межах як дидактичної, так і соціально-психологічної адаптації: труднощі з організаційно-дистанційним забезпеченням процесу навчання, психологічним самопочуттям, прийняттям себе та оточуючих у нових соціальних ролях, обумовлених недостатністю комунікації та особливостями взаємодії зі студентською групою й викладачами у дистанційному форматі.

4. З метою попередження дезадаптації першокурсників нами було розроблено програму «Я – студент», спрямовану на оптимізацію процесу соціально-психологічної й дидактичної адаптації студентів-першокурсників в умовах дистанційного навчання у закладі вищої освіти. Впровадження програми передбачено відповідно до трьох етапів: організаційно-діагностичного,

мотиваційно-змістового та підсумково-рефлексивного. Структура програми передбачає попереднє та підсумкове діагностування, а також впровадження, структурованих у чотири блоки, запланованих дистанційних заходів: консультацій, зустрічей з куратором, психологом, студентським самоврядуванням, спрямованих на підвищення адаптаційного потенціалу студентів-першокурсників; згуртованість студентської групи; розвиток навичок позитивної соціальної поведінки, саморегуляції та самоконтролю; формування уявлень щодо нової системи вищої освіти в умовах дистанційного формату та особливостей організації позанавчальної діяльності; розвиток навичок ефективної міжособистісної комунікації в умовах дистанційного навчання.

Отже, мета бакалаврського дослідження досягнута, завдання, поставлені на початку роботи реалізовані.